

Верховний
Суд

Неплатоспроможність фізичних осіб: процесуально-правовий та матеріально-правовий аспекти принципу добросовісності

Володимир ПОГРЕБНЯК

суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

ВЕБІНАР

Актуальна практика Верховного Суду
в справах про банкрутство

02 травня 2025 року

Пов'язані поняття:

1. Особливості провадження про неплатоспроможність банкрутство фізичної особи

1.1. «Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

1.2. Добросовісність боржника як умова звільнення від боргів

2. Процесуально-правова добросовісність

3. Матеріально-правова добросовісність

3.1. Службові порушення, що призвели до завдання шкоди державі, проте які не мають ознак кримінального правопорушення

3.2. Позови банку до пов'язаних з банком осіб після набуття державою права власності на акції системно важливого банку

3.3. Інші випадки, пов'язані з можливою матеріально-правовою недобросовісністю фізичної особи-боржника

Особливості провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство) фізичної особи

Особливості провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство) фізичної особи

КОМПЛІМЕНТАРНІСТЬ

1. Боржник ініціює конкурсний процес відносно себе

2. *Discharge* або “*wipe out*” – звільнення боржника від певного обсягу боргових зобов'язань внаслідок належної реалізації конкурсного процесу (частина четверта статті 129 КУзПБ).

«Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

частина друга статті 134 КУзПБ

Фізична особа не звільняється від подальшого виконання вимог кредиторів після завершення судових процедур у справі про неплатоспроможність та обов'язку повернення непогашених боргів, а саме:

- 1) відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи;
- 2) сплати аліментів;
- 3) виконання інших вимог, які нерозривно пов'язані з особистістю фізичної особи.

«Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

Постанова КГС у складі ВС від 18.01.2024 у справі № 911/2308/23

Обставини, які свідчать про недобросовісність боржника, зокрема неподання ним повної і достовірної інформації про власне майно, доходи і витрати та членів його сім'ї, приховування боржником власних активів тощо, які також є підставами для закриття провадження у справі про неплатоспроможність згідно з частиною 7 статті 123 КУзПБ, не визначені підставами для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність. Адже відповідні обставини підлягають ретельному дослідженню судом за наслідком відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, розгляду звіту про результати перевірки декларації боржника, оцінки інших наданих ним доказів тощо

«Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

1) відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи	А) спрямовується на забезпечення виконання боржником зобов'язань перед суспільством або окремою особою у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення (екстраполяція каральної функції кримінального права на невластиву цивільному праву функцію компенсації, адже лише характер діяння, а не розмір шкоди унеможливорює застосування положень про неплатоспроможність) б) або ж перед конкретною особою у зв'язку з завданням ушкодження здоров'ю або спричинення смерті (морально-етична складова)
2) сплати аліментів	майна та морально-етична складова
3) виконання інших вимог, які нерозривно пов'язані з особистістю фізичної особи	Див. наступний слайд

«Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

Нерозривний зв'язок зобов'язання з особою боржника визначається, зокрема індивідуальними якостями боржника (досвід, здібності, навички, вміння тощо), що детермінують унікальність об'єкта відносного цивільного правовідношення. У зв'язку з цим нерозривно пов'язаними з особою боржника є зобов'язання з виконання робіт та надання послуг у яких відповідні роботи і послуги не мають стандартизованої форми прояву, а якісні та кількісні показники яких повністю залежать від окреслених якостей особи боржника. До відповідних об'єктів правовідносин, зокрема відносяться результати роботи архітектора, дизайнера комп'ютерної графіки, об'єкти інтелектуальної власності, створювані конкретною особою у яких знаходять втілення творчі, художні та інші здібності творця.

Шинкарьова Є. В. Зобов'язання, нерозривно пов'язані з особою боржника або кредитора, за цивільним законодавством України: дис. ... д-ра філософії. Харків, 2021. С. 190.

Добросовісність боржника як умова часткового звільнення від боргів

Постанова КГС у складі ВС від 18.01.2024 у справі № 911/2308/23

До боржника - фізичної особи КУзПБ установлює спеціальні вимоги щодо його добросовісності, як запоруку досягнення компромісу між сторонами стосовно погашення боргів, що має ґрунтуватися на поступках кредиторів та сумлінній співпраці боржника з керуючим реструктуризацією і кредиторами, а також на його відкритій взаємодії з судом, яка полягає у добросовісному користуванні процесуальними правами та сумлінному виконанні процесуальних обов'язків.

Процесуально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

«Вікно можливостей» для ініціювання конкурсного процесу

Постанова КГС у складі ВС від 18.01.2024 у справі № 911/2308/23

Обставини, які свідчать про недобросовісність боржника, зокрема неподання ним повної і достовірної інформації про власне майно, доходи і витрати та членів його сім'ї, приховування боржником власних активів тощо, які також є підставами для закриття провадження у справі про неплатоспроможність згідно з частиною 7 статті 123 КУзПБ, не визначені підставами для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність. Адже відповідні обставини підлягають ретельному дослідженню судом за наслідком відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, розгляду звіту про результати перевірки декларації боржника, оцінки інших наданих ним доказів тощо

Процесуально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

Чи свідчить нелегальне або легальне перебування фізичної особи-боржника, який ініціює провадження про власну неплатоспроможність (банкрутство), закордоном про її процесуально-правову недобросовісність?

Матеріально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

Матеріально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

Абзац другий частини другої статті 6 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»

У разі встановлення в діях посадової, службової особи державного органу складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду щодо неї, який набрав законної сили, державні органи в установленому законодавством порядку реалізують **право зворотної вимоги (регресу) до такої особи** щодо відшкодування збитків, завданих державному бюджету, у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інше не встановлено законодавством.

Абзац четвертий частини другої статті 6 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень»

За результатами службового розслідування державні органи та органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, у місячний строк можуть звернутися до суду з позовною заявою про відшкодування збитків, завданих державному бюджету, з пред'явленням зворотної вимоги (регресу) у розмірі виплаченого відшкодування до посадових, службових осіб таких органів, винних у завданні збитків (крім відшкодування виплат, пов'язаних із трудовими відносинами та відшкодуванням моральної шкоди).

Матеріально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

Абзаци 58 – 61 розділу Х «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»

Банк після укладення договору купівлі-продажу акцій досліджує проведені банком операції на предмет збитковості і протиправності; правочини (договори), які були вчинені (укладені) протягом одного року до дня прийняття рішення Національного банку України, - на предмет нікчемності відповідно до підстав, встановлених частиною третьою статті 38 цього Закону; правочини (договори), вчинені (укладені) банком з пов'язаними особами та/або в інтересах пов'язаних осіб, та/або на їх користь протягом трьох років до дня прийняття рішення Національного банку України, - на предмет нікчемності відповідно до підстав, встановлених частиною третьою статті 38 цього Закону. **У разі виявлення шкоди (збитків), завданої банку, такий банк звертається з вимогою про відшкодування шкоди (збитків), завданої банку, до:**

пов'язаної з банком особи та/або іншої особи, рішеннями, діями (в тому числі вчиненими правочинами, операціями, укладеними договорами) та/або бездіяльністю якої завдано шкоди (збитків) банку;

та/або пов'язаної з банком особи, та/або іншої особи, яка внаслідок таких рішень, дій (в тому числі правочинів, операцій, договорів) або бездіяльності прямо чи опосередковано отримала майнову вигоду.

Такі особи, у разі якщо шкоду (збитки) було завдано внаслідок спільного прийняття рішення, вчинення спільної дії чи бездіяльності, несуть солідарну відповідальність.

Матеріально-правова добросовісність фізичної особи-боржника: питання для обговорення

Чи свідчить ухилення фізичної особи-боржника від погашення «задавненої» заборгованості за кредитним договором про його недобросовісність?

Чи вважається добросовісним боржник у деліктному зобов'язанні, не пов'язаному із завданням шкоди здоров'ю чи життю фізичної особи або з вчиненням кримінального правопорушення?

Чи вважається добросовісним боржник, боргові зобов'язання якого виникли внаслідок вчинення ризикових правочинів, зокрема участі в азартних іграх?

Матеріально-правова добросовісність фізичної особи-боржника

Реєстр осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участь в азартних іграх:

Початок 2024 року – 3,7 тис. осіб

26.07.2024 – 7,8 тис. осіб

25 квітня 2025 року – 13 тис. осіб

Використані джерела:

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. Ст. 74 (із змінами).
2. Погребняк В. Щодо змісту принципу добросовісності у справах про неплатоспроможність фізичних осіб. Особливості провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб: матеріали круглого столу (Львів, 25 жовтня 2024 року). Львів: Західний апеляційний господарський суд, 2024. С. 56–69.
3. Чорна Ю. В. Світові тенденції застосування політики «нового старту» до неплатоспроможних приватних осіб. Часопис Київського університету права. 2014. № 2. С. 218–223.
4. Лукашук М. Правове регулювання банкрутства фізичних осіб на підставі Кодексу України з процедур банкрутства. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства: зб. наук. ст. / за заг. ред. д.ю.н., судді Верховного Суду С. В. Жукова. Київ: Алерта, 2019. С. 174–181.
5. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 18.01.2024 р., судова справа № 911/2308/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416225> (дата звернення: 25.04.2025).
6. Шинкарьова Є. В. Зобов'язання, нерозривно пов'язані з особою боржника або кредитора, за цивільним законодавством України: дис. ... д-ра філософії. Харків, 2021. 217 с.
7. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 26.05.2022 р., судова справа № 903/806/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458809> (дата звернення: 25.04.2025).
8. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22.12.2022 р., судова справа № 916/1482/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058802> (дата звернення: 25.04.2025).

Використані джерела:

9. Слинько Д. Поняття й ознаки процесуальних галузей права України. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2017. Nr. 3 (25). Р. 18–22.
10. Жигалкін І. На фундаменті розмитості критеріїв. Диференціація «немайнового» і «майнового» спорів у справах про банкрутство (неплатоспроможність). Закон і Бізнес (26 березня 2024 року). URL: <https://zib.com.ua/ua/160600.html> (дата звернення: 25.04.2025).
11. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 17. Ст. 158 (із змінами).
12. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 50. Ст. 564 (із змінами).
13. Реєстр лудоманів виріс у 8 разів за рік. 99% ігromанів самостійно внесли себе до «чорного списку». URL: <https://opendatabot.ua/analytics/gambling-addiction-2023> (дата звернення: 25.04.2025).
14. Реєстр лудоманів виріс у 2 рази від початку року/ Квітень став рекордним за кількістю нових лудоманів у реєстрі/ URL: <https://opendatabot.ua/analytics/gambling-addiction-2024-7> (дата звернення: 25.04.2025).
15. Утричі зросла кількість осіб у Реєстрі лудоманів за минулий рік/ Понад 1,7 тисячі осіб вже додалось до переліку за перші два місяці 2025 року. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/play-city-ludomania> (дата звернення: 25.04.2025).

Верховний
Суд

Дякую за увагу!